

## Wprowadzenie

Oddawany do rąk czytelniczek i czytelników nr 80 czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” ma szczególny charakter. Został przygotowany z okazji jubileuszu Zakładu Ekonometrii Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, utworzonego ponad 25 lat temu z inicjatywy profesora Waldemara Ratajczaka. Od dawna Zakład jest rozpoznawalnym ośrodkiem badań nad analizą przestrzenną, rozwojem regionalnym oraz zastosowaniami metod ilościowych w geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarce przestrzennej. Biogram Pana Profesora, jednej z najwybitniejszych postaci polskiej geografii społeczno-ekonomicznej, przygotowany przez Panią Profesor Teresę Czyż oraz doktora Tomasza Kossowskiego, obecnego kierownika Zakładu Ekonometrii Przestrzennej, zamieszczony został na wstępie niniejszego tomu.

Artykuły zgromadzone w bieżącym numerze odzwierciedlają szerokie spektrum problematyki badawczej rozwijanej przez pracowniczki, pracowników i współpracowniczki oraz współpracowników Zakładu, a także grono zaprzyjaźnionych badaczek i badaczy z kraju i zagranicy. W tomie zamieszczono prace dotyczące klasycznych i współczesnych zagadnień geografii i ekonomii przestrzennej, obejmujące analizę modeli miejsc centralnych, efektywności wykorzystania zasobów innowacyjnych z uwzględnieniem ICT i sztucznej inteligencji, przestrzenno-czasowej analizy zróżnicowania społeczno-gospodarczego, modelowania jakości życia w miastach oraz geostatystycznych badań środowiska. Czytelniczki i czytelnicy znajdą również opracowania poświęcone m.in. regionalnym aspektom starzenia się społeczeństwa, zależnościom między migracjami wewnętrznymi a rozwojem gospodarczym, przestrzennemu zróżnicowaniu adaptacji miast do zmiany klimatu, rozwojowi biogospodarki oraz atrakcyjności migracyjnej regionów. Całość dopełniają artykuły o charakterze syntetycznym i metodologicznym, poświęcone planowaniu rozwoju miast.

Zbiór artykułów rozpoczyna tekst przygotowany przez Petera Nijkampa, Karimę Kourtiti i Umata Türka, poświęcony modelowaniu zróżnicowanych przestrzeni miejskich sprzyjających dobremu życiu. Autorka i autorzy rozwijają podejście konfiguracyjne, w którym mikroszenariusze kształtowane na podstawie preferencji mieszkańców i map jakości życia w dzielnicach stanowią podstawę ilościowego planowania urbanistycznego. Dobrostan mieszkańców miast jest za pomocą wskaźnika szczęścia miejskiego („Smiley”), a podejście to zostało zastosowane do analizy Rotterdamu. W artykule zaproponowano sześcian szczęścia miejskiego oparty na trzech wymiarach percepcji: oazie społeczności, tętniącego życia centrum i ekologicznej oazie miejskiej.

Artykuł opracowany przez Jerzego J. Paryska stanowi subiektywnie zestawiony zbiór wybranych zagadnień dotyczących metodologicznych podstaw badania miast oraz planowania ich rozwoju i zagospodarowania przestrzennego. Punktem wyjścia jest ukazanie miasta jako systemu i przejście od klasycznego ujęcia systemowego, opartego na założeniach ogólnej teorii systemów, do teorii

kompleksowości. Autor przedstawia również zasady postępowania w planowaniu rozwoju i zagospodarowania przestrzennego miast, których uwzględnienie może sprzyjać racjonalności i efektywności tego procesu oraz jego oparciu na wiedzy naukowej i realiach rzeczywistości. Tekst kończy prezentacja wybranych koncepcji i modeli miast przyszłości.

Kolejny artykuł, autorstwa Daniela A. Griffitha, dotyczy właściwości trzech kanonicznych modeli miejsc centralnych Christallera w kontekście autokorelacji przestrzennej. Autor zwraca uwagę m.in. na znaczenie odpowiednio dużego krajobrazu geograficznego, dominację autokorelacji przestrzennej sąsiedztwa nad autokorelacją hierarchiczną i przewagę autokorelacji ujemnej.

Następny artykuł to wynik współpracy czworga autorów: Mirosława Krzyśki, Marcina Krzyśki, Anny Kierczyńskiej i Waldemara Ratajczaka. W pracy wykorzystano iloraz kolokacji w wersji czasoprzestrzennej (GTWCLQ) do ustalenia, czy zdarzenia jednego rodzaju sąsiadują w przestrzeni i w czasie ze zdarzeniami innego rodzaju częściej niż przy rozmieszczeniu przypadkowym. Badania przeprowadzono na przykładzie danych z Warszawy i Chicago.

Kolejny tekst, autorstwa Przemysława Śleszyńskiego, podejmuje problem znaczenia migracji wewnętrznych dla rozwoju gospodarczego Polski. Analizie poddano wskaźniki związane z poziomem PKB *per capita* oraz różnymi charakterystykami strumieni migracyjnych, uwzględniając dwa okresy badawcze: lata 2004–2019 i 2004–2023 oraz podział strumieni migracyjnych do i z subregionów według pięciu kategorii miast i gmin. Wyniki wskazują na pozytywny związek początkowego i końcowego poziomu PKB z napływami migracyjnymi oraz negatywny z odpływami, jak również na istotną rolę odpływu ludności z miast średnich do subregionów charakteryzujących się wysokim i szybciej rosnącym poziomem PKB.

Następny w kolejności artykuł, autorstwa Barbary Dańskiej-Borsiak, dotyczy związku pomiędzy atrakcyjnością powiatów województwa wielkopolskiego jako miejsc zamieszkania a migracjami ludności. Przedstawiony tytuł i zakres opracowania wpisują się w problematykę różnicowania przestrzennego procesów migracyjnych i czynników kształtujących wybór miejsca zamieszkania.

Opracowanie autorstwa Elizy Farelnek koncentruje się na przestrzennym różnicowaniu i dynamice procesu starzenia się społeczeństwa w Polsce w latach 2014–2024. Na podstawie zaproponowanego wskaźnika syntetycznego dokonano oceny przestrzennego różnicowania i zmian zachodzących w tym procesie.

Artykuł przygotowany przez Tomasza Kossowskiego podejmuje problem identyfikacji różnicowania społeczno-gospodarczego powiatów w latach 2005–2024. W badaniu wykorzystano 30 zmiennych odnoszących się do sfery demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej i społeczno-środowiskowej. Do redukcji wymiaru obserwacji zastosowano przestrzenno-czasową metodę składowych głównych dla danych funkcjonalnych, natomiast typologię powiatów określono za pomocą analizy skupień. Uzyskane wyniki potwierdzają utrzymujące się różnicowanie powiatów związane m.in. z ich położeniem na obszarze dawnych państw zaborczych, podziałem na powiaty grodzkie i ziemskie oraz lokalizacją względem obszarów metropolitalnych.

Kolejny artykuł, autorstwa Agaty Żółtaszek i Alicji Olejnik, koncentruje się na ocenie efektywności cyfrowo-innowacyjnej regionów NUTS 2 Europy w 2025 r. z uwzględnieniem nakładów na ICT, AI i działalność badawczo-rozwojową oraz zatrudnienia w sektorach wysokich technologii. Autorki zastosowały model SDEA-INI, uwzględniający zależności przestrzenne, a uzyskane wyniki wykorzystano do opracowania klasyfikacji RDIEC i jej porównania z RIS. Badanie wskazuje na znaczne zróżnicowanie efektywności; wyniki pokazują również, że sąsiedztwo regionów będących liderami nie gwarantuje osiągania podobnych rezultatów, co wskazuje na zróżnicowaną zdolność regionów do absorpcji wiedzy i efektywnego wykorzystania zasobów.

Opracowanie autorstwa Elizy Kalbarczyk, Roberta Kalbarczyka i Beaty Raszki dotyczy identyfikacji wzorców adaptacji miejskiej w pierwszym okresie planowania adaptacji do zmiany klimatu w Polsce. Autorzy wyróżnili cztery wzorce adaptacji, które wykazują związek z położeniem geograficznym miast i liczbą zidentyfikowanych zagrożeń klimatycznych.

Następny tekst, przygotowany przez Alfreda Stacha, dotyczy analizy przestrzennego zróżnicowania geochemii gleb aglomeracji poznańskiej. Wykorzystując dane z kartowania wykonanego w latach 2002–2003 i metody geostatystyczne, autor wykazał występowanie zmienności w dwóch skalach: lokalnej, związanej z licznymi niewielkimi obszarami zanieczyszczeń, oraz regionalnej, stanowiącej antropogeniczną anomalię całego miasta. Uzyskane rezultaty mogą być wykorzystane do optymalizacji próbkowania w przyszłych badaniach geochemii gleb Poznania.

Zamykający tom artykuł, przygotowany przez Ewę Woźniak-Gientkę, poświęcony jest ekonomicznym i środowiskowym uwarunkowaniom rozwoju biogospodarki w województwie wielkopolskim. Autorka podkreśla w nim znaczenie struktury gospodarczych, innowacji i zasobów w kształtowaniu regionalnych ścieżek rozwoju biogospodarki.

Na zakończenie pragnę podziękować redaktorowi naczelnemu czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, prof. dr. hab. Pawłowi Churskiemu, za poświęcenie niniejszego tomu prezentacji dorobku naukowego byłych i obecnych pracowniczek i pracowników oraz współpracowniczek i współpracowników Zakładu Ekonometrii Przestrzennej w roku jubileuszu Zakładu. Szczególne podziękowania należą się sekretarzowi redakcji mgr. Rafałowi Lemańskiemu za wysiłek włożony w przygotowanie publikacji do wydania. Dziękuję wszystkim Autorkom, Autorom, Recenzentkom i Recenzentom artykułów za trud i czas poświęcony na opracowanie oraz ocenę tekstów.

Mam nadzieję, że jubileuszowy numer będzie nie tylko okazją do podsumowania dorobku Zakładu Ekonometrii Przestrzennej, lecz także inspiracją do dalszych badań nad procesami rozwoju regionalnego i przestrzennego oraz rolą metod ilościowych w ich poznawaniu.

*Redaktor tomu  
Eliza Kalbarczyk*